

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Ілляшенко Наталії Сергіївни на тему: «Управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного розвитку промислових підприємств», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження

У сучасних умовах нерівномірного розвитку світової економіки суб'єкти господарювання країн з нижчим рівнем економічного розвитку потребують проривної моделі управління, яка б забезпечувала прискорене зростання та конкурентоспроможний економічний розвиток. Головною відповіддю на виникаючі проблеми стає боротьба за лідерство у сфері науки, досліджень та інновацій. У межах четвертої промислової революції такою моделлю управління може стати модель випереджаючого інноваційного розвитку.

Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку має в основі філософію збалансованої моделі ведення економічної діяльності із врахуванням науково-технологічного розвитку, систем мотивації, раціонального споживання, формування та закріплення інноваційних конкурентних переваг для створення лідируючих позицій на ринку.

Однак реалізація інноваційних стратегій управління потребує конкретизації, розроблення методичних та методологічних основ, які б нівелювали вплив невизначеності, який супроводжує інноваційну діяльність, поєднували науково-дослідну роботу, корпоративні дослідження та академічні передові дослідницькі підходи.

Інтерес з боку зарубіжних та вітчизняних науковців до поняття «випереджаючий розвиток» постійно зростає. Однак, незважаючи на існуючі публікації за цією тематикою, відчувається брак робіт з питань теоретико-методологічних та методичних засад впровадження системи управління стратегіями випереджаючого розвитку у діяльність підприємств.

З огляду на все вищезазначене, тема дисертації Ілляшенко Н.С. є актуальною та має важливе теоретичне і практичне значення.

Виконання дисертаційного дослідження відповідає проблематиці актуальних наукових досліджень кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю Сумського державного університету. Результати наукових досліджень здобувача увійшли до звітів з таких наукових тем:

- «Розробка наукових основ маркетингу інновацій» (ДР № 0109U001384), удосконалено методичні підходи до визначення напрямків інноваційного розвитку ринкових можливостей та обґрунтування відповідних інноваційних проектів;

- «Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій» (ДР № 0112U001378), обґрунтовано роль провайдингу екологічних інновацій як передумови виходу підприємств України на світовий ринок інновацій;

- «Фундаментальні основи управління розвитком інноваційної культури промислових підприємств» (ДР № 0115U000687), розроблено підхід до формування засад організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства;

- «Механізм управління знаннями в системі інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів» (ДР № 0117U002255), досліджено особливості організаційної поведінки у процесі прийняття управлінських рішень, мотиваційні аспекти організації;

- «Механізм управління формуванням стратегій випереджаючого інноваційного розвитку промислових підприємств» (ДР № 0117U003928), розроблено концептуальні засади механізму формування стратегій випереджаючого інноваційного прискорення промислових підприємств, поглиблено практичні аспекти його функціонування, запропоновано рекомендації щодо вибору стратегічних напрямків науково-технологічного розвитку;

- «Механізми формування ринково-орієнтованих стратегій інноваційного прориву» (ДР № 0112U008148), обґрунтовано провідну роль науки та технологічних, поглиблено теоретичні засади випереджаючого інноваційного розвитку підприємств, удосконалено підхід до визначення пріоритетних напрямів сталого інноваційного розвитку промисловості України;

- «Формування механізму просування продукції на ринку» (ДР № 0112U008147), систематизовано інноваційні технології та інструменти мало бюджетних комунікацій;

- «Дослідження проблем та перспектив інноваційного зростання вітчизняної економіки» (ДР № 0116U006360), поглиблено методологічні засади формування механізму стимулювання екологізації споживання в контексті концепції сталого інноваційного розвитку.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне вивчення тексту поданої дисертаційної роботи, наведених у ній статистичних даних і розрахунків свідчить про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у роботі.

Автором проведено ґрунтовний аналіз теоретичних публікацій за тематикою дисертації, на основі якого запропоновано власне визначення понять «випереджаючий розвиток підприємства» та «стратегія інноваційного розвитку». Методика дослідження не містить протиріч. У її основу покладено абстрактно-логічний та порівняльний аналіз, статистичний та факторний аналіз, системний аналіз та метод синтезу, структурний аналіз та метод узагальнення, методи економіко-математичного моделювання тощо.

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються науковою новизною і свідчать про особистий внесок її автора в розвиток економіки. Під час проведення досліджень використовувалася статистична інформація, отримана як з

офіційних джерел, так і в результаті літературного пошуку, виконаного автором.

Основні положення дисертаційного дослідження пройшли апробацію на конференціях різних рівнів упродовж 2011-2019 рр.

Мета дисертаційного дослідження відповідає обраній темі роботи. Об'єкт і предмет дослідження визначено правильно. Зміст сформульованих наукових задач логічно узгоджений, їхня кількість можна вважати достатньою для розкриття обраної теми дисертації і вирішення поставленої мети. Висновки, що наводяться в кінці розділів дисертації, є узагальненням досліджень та основою формулювання практичних рекомендацій. Вони не містять внутрішніх протиріч і мають практичну спрямованість.

3. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

Основні наукові положення проведеного дослідження характеризуються самостійністю, достовірністю та новизною сформульованих висновків, пропозицій і рекомендацій автора і відображають особистий внесок автора у розвиток методологічних положень щодо управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного інноваційного розвитку промислових підприємств.

Проведений аналіз дисертаційної роботи, публікацій автора дозволяє підтвердити наявність заявлених автором елементів наукової новизни, зокрема:

- на основі аналізу найбільш інноваційних компаній України та світу автором систематизовано та структуровано основні напрями науково-технологічного розвитку (рис. 3.2, с. 212).

- у дисертаційній роботі узагальнені критерії оцінки і відбору стратегічних напрямків науково-технологічного розвитку промислового підприємства (табл. 3.15, с. 276) та сформована система оціночних показників (с. 229-256), на основі чого розроблена практично-орієнтована методика оцінки і вибору напрямів та стратегій інноваційного розвитку (с. 280-282).

- автором розроблений організаційно-економічний механізм управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку промислового підприємства, визначені принципи його формування, окреслена структура механізму та охарактеризовані його основні складові та підсистеми (с. 365-371, рис. 5.3).

- у дисертаційній роботі запропоновано авторський погляд на узагальнену класифікацію стратегій інноваційного розвитку на рівні промислових підприємств (рис. 2.4, с. 145), що було здійснено на основі аналізу різних підходів до класифікацій стратегій інноваційного розвитку на різних рівнях управління. Запропонована класифікація базується на таких критеріях: рівень новизни стратегічних заходів; рівень реалізації, об'єкт реалізації. Такий підхід дозволить підібрати стратегію управління враховуючи конкретні фактори будь-якого підприємства.

- на основі існуючих підходів до стратегічного управління автором здійснено удосконалення їхньої класифікації з виділенням 2 рівнів: базового рівня та забезпечуючої частини (с. 125, рис. 2.1). Це дозволяє підвищити ефективність стратегічного управління, врахувати всі його аспекти на рівні різних підсистем.

- автором запропоновані методичні засади оцінки відповідності перспективних напрямів інноваційного розвитку підприємства прогнозним тенденціям розвитку науки і техніки (с. 321-325).

- у дисертаційній роботі удосконалено методичний підхід вибору стратегії інноваційного розвитку підприємства на основі оцінювання складових потенціалу підприємства: науково-дослідний, лабораторно-випробувальний та виробничо-збутовий (с. 281-284, табл. 3.17-3.19).

- після формування стратегії передбачається реалізація вибраних напрямів у вигляді окремих інноваційних проектів. Тому автором запропонований методичний підхід щодо оптимізації їхнього вибору на основі системи показників: визначення рівня передумов типу розвитку; оцінки ступеня відповідності параметрів інноваційної діяльності інтересам

суб'єктів інноваційного процесу; показників інвестиційної привабливості проекту

(с. 387-410).

- для впровадження у діяльність промислових підприємств запропонованого в дисертаційній роботі організаційно-економічного механізму управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку автором розроблені організаційні засади його функціонування (с. 378-385), які включають удосконалення організаційної структури підприємства, визначення функцій підрозділів промислового підприємства, які можуть бути задіяні в управлінні стратегіями його випереджаючого інноваційного розвитку тощо

- у роботі було визначено основні складові випереджаючого розвитку (радикальний, інноваційний та спіралевидний, с. 70-72) та запропоноване власне визначення цього поняття (с. 84-85), у якому підкреслено роль інновацій, інтелектуального капіталу працівників та безперервності процесу розвитку підприємства для утримання лідерських позицій на ринку.

- автором було вивчено різні підходи до визначення понять «інноваційний розвиток» та «стратегія», їхні різноманітні поєднання («інноваційна стратегія», «стратегія інноваційного розвитку» тощо) у працях багатьох авторів. Детальний аналіз дозволив узагальнити різні погляди науковців та запропонувати власне визначення стратегії інноваційного розвитку підприємства (с.140-141).

- здобувачем запропонована послідовність процедур управління вибором напрямів комерціалізації знань на підприємстві, що лягла в основу методичного підходу до їхнього визначення. Процедура має багаторівневий характер та передбачає вибір пріоритетних напрямків з загального переліку, в межах напрямів – вибір варіантів та подальша конкретизація заходів щодо їхнього використання у стратегічному управлінні підприємством (с. 287-288, табл. 3.20, рис. 3.9).

- у дисертаційній роботі подана послідовність і зміст процедур формування орієнтованої на знання стратегії інноваційного розвитку підприємства (рис. 4.6, с. 339-350), в основі якої лежить не задоволення потреб споживачів, а визначення та вирішення їхніх проблем (фактичних та очікуваних) за допомогою інновацій.

На нашу думку, наведені вище елементи наукової новизни формують цілісну систему методологічного забезпечення управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного інноваційного розвитку промислових підприємств.

4. Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Дослідження має істотне значення як для сфери економічної науки в цілому, так і для конкретної виробничої діяльності, так як теоретичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня узагальнень, конкретних методик і практичних рекомендацій щодо методологічних положень управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного інноваційного розвитку промислових підприємств.

Практичне значення наукових результатів, одержаних в дисертаційній роботі, підтверджується апробацією висновків і рекомендацій автора в практичній діяльності промислових підприємств Сумської та Харківської областей, що підтверджено відповідними довідками: ТОВ «Технохім» (акт № 11 від 12.12.2019 р.), ПП «Променергомаш» (довідка № 236 від 21.12.2019 р.), ПФ «Спецобладнання» (акт № 017 від 12.12.2019 р.), ТОВ «Варіант-Гермотехніка» (довідка № 26-9 від 06.02.2020 р.), ТОВ «Технолог» (акт № 23 від 15.12.2019 р.), ТОВ «НВП «Техно» (довідка № 12 від 21.12.2019 р.), ТОВ «Сумський машинобудівний завод» (довідка № 34 від 11.01.2020р.), ТОВ «НВП «Техносінтез» (довідка № 7 від 26.12.2019 р.), ТОВ «НТЦ «Екомаш» (акт № 15 від 21.01.2020 р.), ТОВ «НВП «Машинобудівник» (довідка № 6 від 26.12.2019 р.). Результати дисертаційного дослідження впроваджені в навчальний процес Сумського державного університету під час викладання навчальних дисциплін: «Маркетинг послуг», «Інноваційна культура»,

«Маркетинг інновацій», «Маркетинг», «Управління інноваційним процесом», «Товарна інноваційна політика» студентам спеціальностей 073 «Менеджмент» та 075 «Маркетинг» (акт від 21.06.2019 р.), а також у навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» під час викладання дисциплін «Стратегічне управління», «Маркетингова товарна політика» для студентів спеціальності 075 «Маркетинг» (акт від 23.04.2020 р.).

5. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях та авторефераті

Результати дисертаційного дослідження опубліковані у 59 наукових працях, у т.ч.: 1 одноосібній монографії, 20 статтях у наукових фахових виданнях України, 6 статтях у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus та/або Web of Science, 2 статтях у періодичних наукових виданнях інших держав, 12 колективних монографіях (у т.ч. 4 зарубіжних), 18 матеріалах конференцій.

Усі наукові положення, задекларовані автором як такі, що містять елементи наукової новизни, опубліковані. У публікаціях, виконаних у співавторстві, чітко визначено особистий внесок здобувача. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають встановленим вимогам і достатньо повно відображають отримані наукові результати.

Автореферат оформлений згідно із встановленими вимогами, повністю в стислій формі передає основні положення дисертації і не містить інформації, яка не була розглянута в роботі.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

У цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані в дисертаційному дослідженні та їхнє практичне значення, слід відзначити окремі дискусійні моменти та висловити деякі зауваження стосовно роботи.

1. У п. 1.1 автор аналізує механізми державної підтримки інноваційної діяльності різних країн та на основі виділенні їхніх переваг та недоліків пропонує власний погляд на механізм державної підтримки та розвитку

інноваційної сфери в Україні (рис. 1.5, с. 58). Однак поза увагою лишається аналіз ефективності існуючих як української, так і зарубіжних, систем державної підтримки. На нашу думку, це б покращило рекомендації щодо реформування системи державного впливу на інноваційну діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання.

2. Автор виділяє три основні складові випереджаючого розвитку: радикальний розвиток, інноваційний розвиток та спіралевидний розвиток (рис. 1.7, с. 70), а також наводить перелік його характеристик з огляду на існуючі погляди на розвиток та його класифікацію (с. 71). І хоча автор наводить «сталий» як одну з характеристик випереджаючого розвитку, все ж таки, на нашу думку, роль сталого розвитку в частині управління інноваційною діяльністю та випереджаючим розвитком підприємства не до оцінено. Оскільки сучасне підприємство не може розвиватися без взаємодії із зовнішнім середовищем та без урахування Глобальних цілей сталого розвитку.

3. Аналізуючи три головні аспекти, на яких, за думкою дисертанта, базується випереджаючий розвиток підприємства (рис. 1.13, с. 89): інтелектуальний капітал та інноваційна культура; «інноваційна інфраструктура» підприємства; система заохочення інноваційної діяльності, складається враження, що всі елементи інноваційної діяльності мають бути наявними та здійснюватися на самому підприємстві. Але сучасний етап розвитку світової економіки характеризується появою таких понять, як «франшиза» та «аутсорсинг», які допомагають підприємствам бути мобільними, швидко адаптуватися до постійно змінних умов ринку та навіть невеликим підприємствам наздоганяти у своїй діяльності лідерів.

4. У дисертаційній роботі автор використовує багато різноманітних термінів «інноваційний розвиток», «випереджаючий розвиток», «випереджаючий науково-технологічний інноваційний розвиток»; «інноваційна стратегія», «стратегія інноваційного розвитку», «стратегія випереджаючого науково-технологічного інноваційного розвитку»,

«стратегія інноваційного науково-технологічного розвитку»; «пріоритетний напрям», «перспективний напрям»; «напряму науково-технологічного розвитку», «напряму інноваційного розвитку», «стратегічний напрям науково-технологічного інноваційного розвитку», «стратегічний напрям випереджаючого науково-технологічного інноваційного розвитку». Проте відсутні чіткий та детальний виклад авторського погляду на схожість та відмінність цих понять, графічна інтерпретація зв'язку та залежності для кращого розуміння.

5. У п. 2.3 дисертант аналізу сферу наукових досліджень та інноваційної діяльності в Україні та порівнює показники витрат на фінансування з середніми показниками по країнам Європейського союзу (с. 167-168). На нашу думку, варто було обрати лише кілька країн ЄС (наприклад, Польща, Словачька республіка тощо) та прослідкувати динаміку розвитку показників за різні роки.

6. На рис. 4.1, с. 295 автором подана схема управління вибором напрямів випереджаючого інноваційного розвитку підприємства, на якій показані основні фактори, що впливають на вибір, та інформаційні потоки між ними. Суперечливим аспектом є відсутність потоків інформації між міжнародним та національним зовнішніми макросередовищами, міжнародним та національним зовнішніми мікросередовищами.

7. Під час визначення стратегічних напрямів випереджаючого інноваційного розвитку (табл. 4.2, с. 310) автор пропонує спиратися на потреби споживачів (існуючі та нові). Тоді як в основу процедури формування орієнтованої на знання стратегії інноваційного розвитку підприємства (рис. 4.6, с. 340) покладає вже визначення та вирішення їхніх проблем (фактичних та очікуваних), підкреслюючи перевагу такого підходу, порівняно з орієнтацією на задоволення потреб споживачів. Така суперечність потребує додаткових пояснень.

Однак зазначимо, що наведені у відгуку дискусійні положення, зауваження в цілому, не знижують рівня наукової новизни та практичного значення проведеного дослідження.

7. Загальний висновок

Дисертаційну роботу Ілляшенко Н.С. «Управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного розвитку промислових підприємств» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальні науково-практичні завдання – забезпечення інноваційної діяльності підприємства, обґрунтування комплексу теоретико - методичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного розвитку промислових підприємств.

Дисертація Ілляшенко Н.С. на тему «Управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного розвитку промислових підприємств» за змістом, структурою і обсягом відповідає вимогам, які встановлені п.п. 9, 10 і 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 із змінами і доповненнями, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
кафедри публічного управління та менеджменту
інноваційної діяльності
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України

О.Д. Витвицька

Підпис Витвицької О.Д. засвідчую:

